

ΔΙΕΡΕΥΝΗΣΗ ΤΩΝ ΠΡΟΫΠΟΘΕΣΕΩΝ ΑΣΚΗΣΗΣ ΔΕΙΦΟΡΙΚΗΣ ΒΙΟΛΟΓΙΚΗΣ ΚΤΗΝΟΤΡΟΦΙΑΣ ΣΕ ΟΡΕΙΝΕΣ ΚΑΙ ΗΜΙΟΡΕΙΝΕΣ ΠΕΡΙΟΧΕΣ

ΙΩΑΝΝΗΣ ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΣ¹, ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ ΠΑΛΑΣΚΑΣ², ΣΠΥΡΟΣ
ΓΚΑΤΖΟΓΙΑΝΝΗΣ², ΝΙΚΟΛΑΟΣ ΣΤΑΜΟΥ²

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Η αξιολόγηση χαρακτηριστικών μιας ορεινής - ημιορεινής περιοχής του Νομού Τρικάλων για την ανάπτυξη της κτηνοτροφίας και τη δημιουργία ενός ορεινού φυσικού κτηνοτροφικού πάρκου, μέσω της εφαρμογής ενός προγράμματος βιολογικής κτηνοτροφίας, αποτελεί το αντικείμενο της παρούσας έρευνας. Έγινε απογραφή όλων των κτηνοτροφικών εκμεταλλεύσεων και συμπληρώθηκαν 131 ερωτηματολόγια που αντιστοιχούσαν στο 67,5% του συνολικού πληθυσμού. Αναλύθηκαν τα χαρακτηριστικά, οι ανάγκες, καθώς και η πρόθεση των κτηνοτρόφων για ένα τέτοιο ενχείρημα. Από την έρευνα προέκυψε ότι υπάρχει πολύ έντονο το ενδιαφέρον αυτό από τους κατοίκους της περιοχής, καθώς αυτή είναι ιδανική για τη δημιουργία ενός πυρήνα ανάπτυξης για το Νομό Τρικάλων, αλλά και την πιλοτική εφαρμογή σύγχρονης ανάπτυξης της κτηνοτροφίας σε πανελλαδική κλίμακα.

Λέξεις κλειδιά: βιολογική κτηνοτροφία, ανάπτυξη, σεμινάρια, ορεινό φυσικό κτηνοτροφικό πάρκο, Ν. Τρικάλων

ΕΙΣΑΓΩΓΗ ΚΑΙ ΣΚΟΠΟΣ ΤΗΣ ΕΡΕΥΝΑΣ

Τα προϊόντα ζωικής παραγωγής αποτελούν για κάθε χώρα ένα βασικό σύμπλοκο ειδών διατροφής του πληθυσμού της. Η διαθεσιμότητα ή όχι του συμπλόκου αυτού, ως αποτέλεσμα ιδιοπαραγωγής της χώρας από την μια πλευρά επισημαίνει και αποδεικνύει την ενδεχόμενη ή μη εξάρτηση αυτής από το εξωτερικό για βασικά είδη διατροφής της και από την άλλη καθιστά σαφή την βεβαιότητα δημιουργίας κρίσιμων καταστάσεων για την διατροφή του πληθυσμού της στις περιπτώσεις εξωτερικών κρίσεων, κρίσεων δηλαδή στο διεθνές οικονομικό ή πολιτικό περιβάλλον (ΑΠΘ 2002).

Η ανάγκη της παραγωγής προϊόντων ποιότητας στο εν λόγω σύμπλοκο όχι μόνο δημιουργεί ευνοϊκές συνθήκες ανταγωνισμού στις εκμεταλλεύσεις ζωικής παραγωγής, προσδίδει σ' αυτές προοπτικές βιωσιμότητας και αειφορικότητας της παραγωγής τους και ενισχύει τη θέση τους στην εσωτερική και διεθνή αγορά, αλλά επίσης δημιουργεί και καλλιεργεί στον πληθυσμό της χώρας το αίσθημα ασφάλειας στην διατροφή του.

Στα πλαίσια των παραπάνω γίνεται σαφής η σημασία την οποία έχει για την χώρα μας η αξιοποίηση των φυσικών βοσκοτόπων και οι προσπάθειες για βελτίωση της

---

¹ Διοίκηση Δάσους Περτουλίου

^{1,2} Εργαστήριο Δασικής Οικονομικής, Τμήμα Δασολογίας και Φυσικού Περιβάλλοντος ΑΠΘ

ποιότητας της παραγωγής στα πλαίσια της βιολογικής κτηνοτροφίας. Η τελευταία είναι ένα σύστημα που στηρίζεται στη φυσική διαβίωση των ζώων, χρησιμοποιεί κατά βάση ζωοτροφές που έχουν παραχθεί με βιολογικό τρόπο, περιορίζει στο ελάχιστο δυνατό τη χρήση συνθετικών αλλοπαθητικών φαρμάκων, είναι αντίθετη προς τη γενετική τροποποίηση, προστατεύει το περιβάλλον και διακρίνεται για την υγιεινή των προϊόντων που παράγει (Υπουργείο Γεωργίας 2001).

Η εξασφάλιση της διαθεσιμότητας συνεπώς των προϊόντων ζωικής παραγωγής σε επαρκείς ποσότητες και σε άριστη κατά το δυνατόν ποιότητα αποτελεί εθνικό οικονομικό στόχο. Ως τέτοιος, ο στόχος αυτός συμβάλλει ουσιαστικά και στην ανασυγκρότηση της υπαίθρου, αφού σ' αυτή κατ' εξοχήν αναπτύσσεται ο κλάδος της ζωικής παραγωγής και σ' αυτή βρίσκονται και οι προς αξιοποίηση λιβαδικό φυσικοί πόροι καθώς και οι λοιποί βοσκότοποι ή σ' αυτή αναπτύσσεται ή πρέπει να αναπτύσσεται η παραγωγή φυτικών προϊόντων ως ζωοτροφών.

Η ανάπτυξη της βιολογικής κτηνοτροφίας, με βάση τα ειδικά χαρακτηριστικά διαχείρισης των ορεινών (δασικών και μη) βοσκοτόπων είναι σχετικά εύκολη, προϋποθέτει όμως, σύμφωνα με τους σχετικούς κανονισμούς της Ε.Ε. (Κανονισμός ΕΚ 1804/99), σημαντική διαφοροποίηση των συμπεριφορών των υπευθύνων και των απασχολούμενων στις κτηνοτροφικές εκμεταλλεύσεις καθώς και στην εφαρμογή των συγκεκριμένων προδιαγραφών της βιολογικής κτηνοτροφίας, όπως αυτές καθορίζονται στους εν λόγω κανονισμούς (ΣΑΠ 1998, ΟΕΠΒΠ 2001, Υπουργείο Γεωργίας 2001).

Βέβαια δεν μπορούμε να μιλάμε για άσκηση βιολογικής κτηνοτροφίας, χωρίς τη συμμετοχή των ίδιων των κτηνοτρόφων, οι οποίοι θα πρέπει να ενημερωθούν και πειστούν για τη σπουδαιότητα και αναγκαιότητα εφαρμογής του παραπάνω μέτρου, τόσο για το ίδιο συμφέρον, όσο και για την συμβολή τους στην ανάπτυξη σε τοπικό, αλλά και εθνικό επίπεδο.

Σκοπός επομένως της προκείμενης έρευνας είναι αφενός μεν η καταγραφή της υφιστάμενης κατάστασης της κτηνοτροφίας σε μια περιοχή που έχει όλα τα χαρακτηριστικά ενός ορεινού φυσικού κτηνοτροφικού πάρκου και αφετέρου τη διερεύνηση της πρόθεσης των κτηνοτρόφων να συμμετάσχουν σε ένα τέτοιο πρόγραμμα αειφορικής βιολογικής κτηνοτροφίας.

ΜΕΘΟΔΟΣ ΤΗΣ ΕΡΕΥΝΑΣ

Η μεθοδολογία που εφαρμόστηκε για την ειδική αυτή έρευνα (ΑΠΘ 2002) ήταν η συλλογή στοιχείων υπαίθρου, ειδική αεροφωτογράφιση της περιοχής, αλλά και της συμπλήρωσης ειδικών ερωτηματολογίων, όπου αρχικά γίνονταν μια γενική ενημέρωση των κτηνοτρόφων για τους σκοπούς και τους στόχους της έρευνας και στη συνέχεια πραγματοποιούνταν η συμπλήρωση των ερωτηματολογίων με τη μέθοδο της προσωπικής συνέντευξης.

Συμπληρώθηκαν συνολικά 131 ερωτηματολόγια, ήτοι ποσοστό 67,5% από το σύνολο των κτηνοτροφικών εκμεταλλεύσεων πέντε (5) δημοτικών διαμερισμάτων δύο Δήμων του Ν. Τρικάλων (Α.Π.Θ. 2002). Κάθε ερωτηματολόγιο περιελάμβανε 3 ομάδες ερωτήσεων κλειστού και ανοικτού τύπου (με 139 μεταβλητές) και αφορούσαν την καταγραφή για κάθε κτηνοτροφική εκμετάλλευση των χαρακτηριστικά αυτής, των

αναγκών τους, αλλά και την πρόθεση παραγωγής βιολογικών προϊόντων κτηνοτροφίας. Η συγκέντρωση των στοιχείων έγινε από τον Απρίλιο μέχρι τον Ιούλιο του έτους 2001.

Τα δεδομένα αναλύθηκαν στη συνέχεια στατιστικά με το κοινωνικοοικονομικό στατιστικό πακέτο SPSSWIN ver 8.0 και έγιναν οι σχετικοί έλεγχοι (Descriptives, Frequencies, Crosstabs, Chi-square κλπ) (Norusis 1997).

ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ

Αναλύοντας τα διάφορα κοινωνιολογικά χαρακτηριστικά που αφορούν τη δομή της έρευνας των κτηνοτρόφων της περιοχής έρευνας (Πίνακας 1), παρατηρείται ότι η μέση ηλικία των κτηνοτρόφων είναι τα 49 έτη με ενθαρρυντικό ποσοστό (50,9%) νέων κτηνοτρόφων <50 ετών που μπορούν να εφαρμόσουν χωρίς κανένα πρόβλημα ένα πρόγραμμα παραγωγής προϊόντων βιολογικής κτηνοτροφίας. Αν συνυπολογίσει κανείς και τον μέσο αριθμό των παιδιών τους (2,5) και την προθυμία συνέχισης της δραστηριότητας της κτηνοτροφικής εκμετάλλευσης (Σχήμα 4) μπορεί να δει κανείς με αισιοδοξία το μέλλον ανάπτυξης της κτηνοτροφίας της εν λόγω περιοχής.

Η κάθε κτηνοτροφική εκμετάλλευση απασχολεί σε μεγαλύτερο ποσοστό 3 άτομα (33,6%) που προέρχονται κυρίως από την ίδια την οικογένεια σε ποσοστό 84%, ενώ ένα σημαντικό ποσοστό (28,2%) απασχολεί αλλοδαπούς.

Όσον αφορά το είδος και το μέγεθος της κάθε κτηνοτροφικής εκμετάλλευσης (Πίνακας 1) παρατηρούμε ότι πρόκειται για σοβαρές επιχειρήσεις με μέσο όρο 98 βοοειδών, 313 προβάτων και 329 αιγών, γεγονός που συνηγορεί ώστε να ασχοληθούν σοβαρά οι υπεύθυνοι φορείς (Δήμοι, Νομαρχιακή Αυτοδιοίκηση, Υπουργεία) για να γίνουν οι απαραίτητες υποδομές για τη βελτίωση της κτηνοτροφίας και τη δημιουργία στην περιοχή ενός πυρήνα ανάπτυξης.

Από τις υπάρχουσες υποδομές οι υπάρχοντες στάβλοι μπορεί να έχουν κατά μέσο όρο εμβαδόν επιφάνειας 445 τμ, αλλά το μεγαλύτερο ποσοστό (37,4%) είναι κατασκευασμένες αποκλειστικά με τσίγκια, γεγονός που δεν μπορεί να εξασφαλίσει την απαραίτητη υγιεινή των ζώων. Οι αύλειοι χώροι (κατά μέσο όρο 1052 τμ) είναι ικανοποιητικοί για την άσκηση βιολογικής κτηνοτροφίας. Λείπουν όμως οι εγκαταστάσεις τρεχούμενου νερού και ηλεκτρικού ρεύματος σε ποσοστό 48% και 82,3 % αντίστοιχα των κτηνοτροφικών εκμεταλλεύσεων γεγονός επίσης αρνητικό για την ανάπτυξη της κτηνοτροφίας.

Στην περιοχή έρευνας υπάρχουν βοσκότοποι σε έκταση 124.400 στρεμμάτων (ήτοι ποσοστό 87,2% από το σύνολο των εκτάσεων) που άλλοι είναι αποκλειστικής χρήσης (κατά μέσο όρο 642 στρ.), και άλλοι κοινής χρήσης (κατά μέσο όρο 4,3 στρ.), γεγονός που ενισχύει την ανάπτυξη της βιολογικής κτηνοτροφίας.

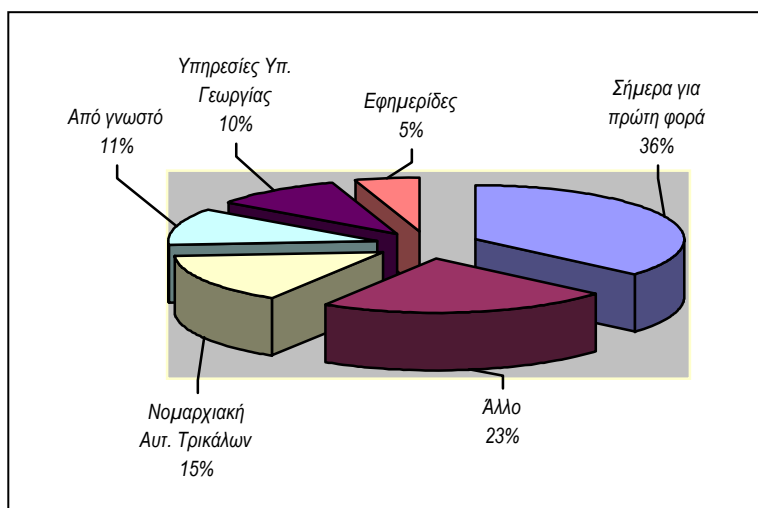
Πίνακας 1. Δομή της έρευνας των Κτηνοτροφικών Εκμεταλλεύσεων (ΚΕ) της περιοχής ΔΑΓΡΙΑΑ

Table 1. Structure of the survey on stockfarms in DAGRJA region

Χαρακτηριστικά	Ποσοστά %	Μέσος όρος	
1. Ηλικία κτηνοτρόφων	<30 ετών	9,5	49,2
	31-40 ετών	19,8	
	41-50 ετών	21,6	
	51-60 ετών	27,6	
	>60 ετών	21,6	
2. Αριθμός παιδιών	1	10,9	24,6
	2	40,9	23,6
	3	38,2	19,7
	4	10,0	16,3
3. Αριθμός απασχολουμένων	1	11,8	2,8
	2	31,9	
	3	33,6	
	4	13,4	
	>5	8,3	
4. Είδος και μέγεθος εκμετάλλευσης βοοειδών	Μάνες <50	63,3	53
	51-100	23,3	
	>100	13,3	
	Για πάχυνση <50	82,5	32
	51-100	14,0	
	>101	3,5	
	Αρσενικά <20	78,6	
>20	21,4		
5. Είδος και μέγεθος εκμετάλλευσης προβάτων	Μάνες <100	28,1	224
	101-200	31,6	
	201-300	22,8	
	>300	17,5	
	Για πάχυνση <100	77,8	73
	101-200	14,8	
	201-300	7,4	
	Αρσενικά <20	77,4	
>20	22,6		
6. Είδος και μέγεθος εκμετάλλευσης αιγών	Μάνες <100	34,0	212
	101-200	14,9	
	201-300	21,3	
	>300	29,8	
	Για πάχυνση <100	68,2	92
	101-200	18,2	
	201-300	9,1	
	>300	4,5	
	Αρσενικά <20	45,8	
>20	54,2		

Οι χρησιμοποιούμενες ζωοτροφές ανέρχονται κατά μέσο όρο σε 322 τόνους για κάθε κτηνοτροφική εκμετάλλευση ετησίως και περιλαμβάνουν: 76 τόνους καλαμπόκι, 65 τόνους βαμβακόπιτα, 62 τόνους φύραμα, 49 τόνους τριφύλλι, 36 τόνους άχυρο, 18 τόνους κριθάρι και 16 τόνους σιτάρι, ενώ οι συνολικές ανάγκες για όλη την περιοχή ανέρχονται σε 34.504 τόνους ετησίως. Το μεγαλύτερο ποσοστό αυτών καλύπτονται από το ελεύθερο εμπόριο (85,6 %), ενώ υπάρχουν και κτηνοτρόφοι οι οποίοι καλλιεργούν δικά τους, αλλά και ενοικιαζόμενα κτήματα για παραγωγή ζωοτροφών σε εκτάσεις κατά μέσο όρο 22,5 και 45,0 στρέμματα αντίστοιχα και συνολικά 2150 στρέμματα με συνολική παραγωγή 1988 τόνους ανά έτος.

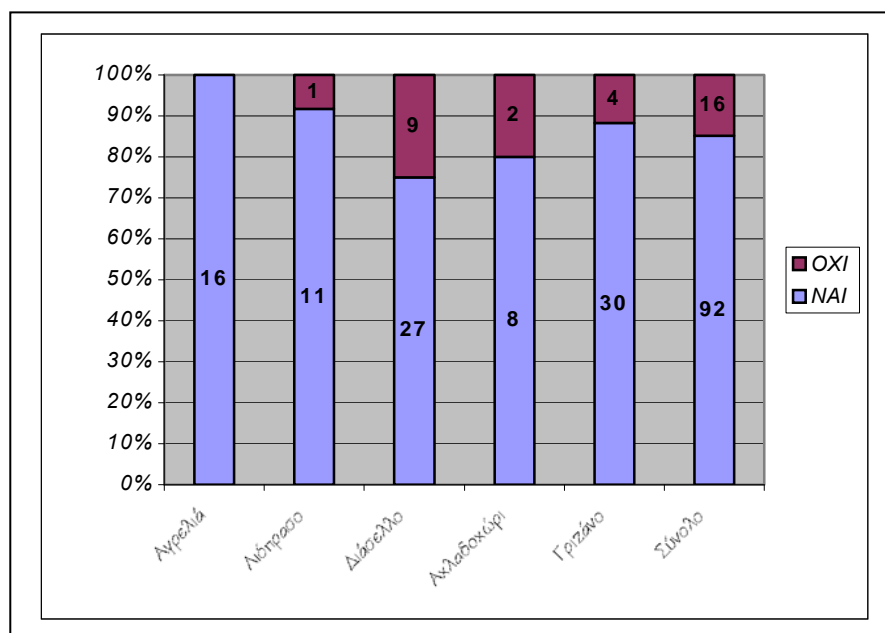
Όσον αφορά την ενημέρωση των κτηνοτρόφων ένα ποσοστό 53,3% αυτών είχε ακούσει κάτι σχετικά με την παραγωγή ζωικών προϊόντων βιολογικής κτηνοτροφίας με το μικρότερο ποσοστό ενημέρωσης να εμφανίζουν οι ηλικίες >60 ετών. Περισσότερο ενημερωμένοι για το εν λόγω θέμα εμφανίζονται οι κτηνοτρόφοι του δημοτικού διαμερίσματος της Αγρελιάς (82,4%) και λιγότερο αυτοί του Αχλαδοχωρίου (27,3%), διαφορά αρκετά σημαντική για γειτονικές περιοχές. Επίσης υπάρχει θετική συσχέτιση μεταξύ της ενημέρωσης για ΒΚ και κλάσεων ηλικίας κτηνοτρόφων ($X^2 = 9,91$ για $\alpha < 0,05$ και Kendall's tau-c = 0,243). Στο Σχήμα 1 φαίνεται ότι ένα ποσοστό 36,4% ενημερώθηκαν για πρώτη φορά για το εν λόγω θέμα κατά τη διεξαγωγή της έρευνας και ιδιαίτερα οι κτηνοτρόφοι του δημοτικού διαμερίσματος Γριζάνου σε ποσοστό 78,9%, γεγονός που πολλαπλασιάζει τη σπουδαιότητα και την αποτελεσματικότητα της μεθόδου της προσωπικής συνέντευξης.

Σχήμα 1. Μέσο από το οποίο ενημερώθηκαν οι κτηνοτρόφοι για τη Βιολογική Κτηνοτροφία

Figure 1. Means by which the stockfarmers were informed about Organic Livestock Production

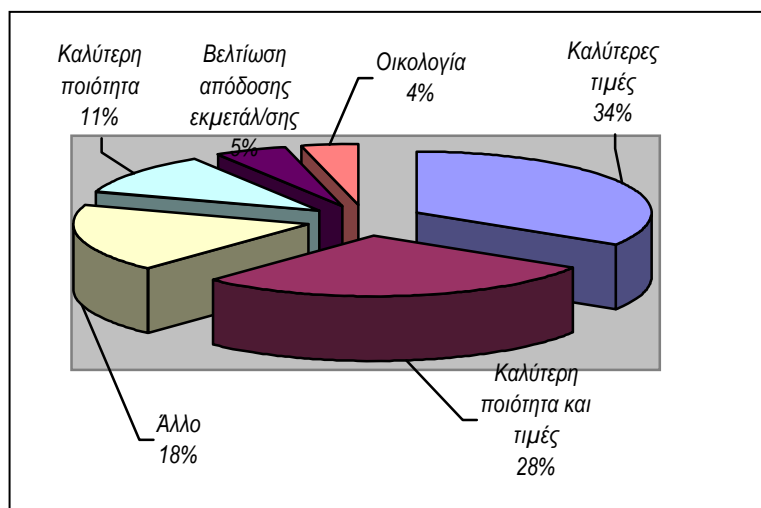
Ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζουν οι απαντήσεις σχετικά με την επιθυμία τους για ενασχόληση σε ένα πρόγραμμα παραγωγής προϊόντων βιολογικής κτηνοτροφίας σε ποσοστό 85,2% του συνόλου των εκμεταλλεύσεων σε όλη την περιοχή έρευνας, με το δημοτικό διαμέρισμα της Αγρελιάς να εμφανίζει ποσοστό 100% (Σχήμα 2). Ιδιαίτερα το σύνολο των νέων ηλικίας <40 ετών (ποσοστό 100%), όπως και το 95,7% αυτών ηλικίας 41-50 έτη επιθυμεί κάτι τέτοιο. Επίσης το 91,1% των κτηνοτροφικών εκμεταλλεύσεων με βοοειδή εκφράζονται θετικά σε ένα τέτοιο ενδεχόμενο. Ο έλεγχος συσχέτισης και ανεξαρτησίας έδειξε ότι υπάρχει θετική συσχέτιση μεταξύ της επιθυμίας ένταξης σε ένα τέτοιο πρόγραμμα και των κλάσεων ηλικίας κτηνοτρόφων ($X^2 = 19,55$ για $\alpha < 0,001$ και Kendal's tau-c = 0,385).

Σχήμα 2. Επιθυμία συμμετοχής κτηνοτρόφων σε ένα πρόγραμμα βιολογικής κτηνοτροφίας κατά Δημοτικό Διαμέρισμα

Figure 2. Stockfarmers' willingness to participate in an Organic Livestock Production programme at Municipal Department

Οι λόγοι για τους οποίους επιθυμούν να συμμετάσχουν σε ένα τέτοιο πρόγραμμα βιολογικής κτηνοτροφίας παρουσιάζονται στο Σχήμα 3 και είναι στραμμένες προς τα προσδοκώμενα καλύτερα οικονομικά αποτελέσματα της κτηνοτροφικής εκμετάλλευσης, που θα προέλθουν από την παραγωγή καλύτερης ποιότητας προϊόντα τους και από καλύτερες τιμές, ενώ δεν προσδοκούν μεγαλύτερες αποδόσεις σε φυσικές μονάδες. Από όσους δεν επιθυμούν την ενασχόληση με Βιολογική Κτηνοτροφία, το 73 % δηλώνει ως κύρια αιτία τη μεγάλη τους ηλικία.

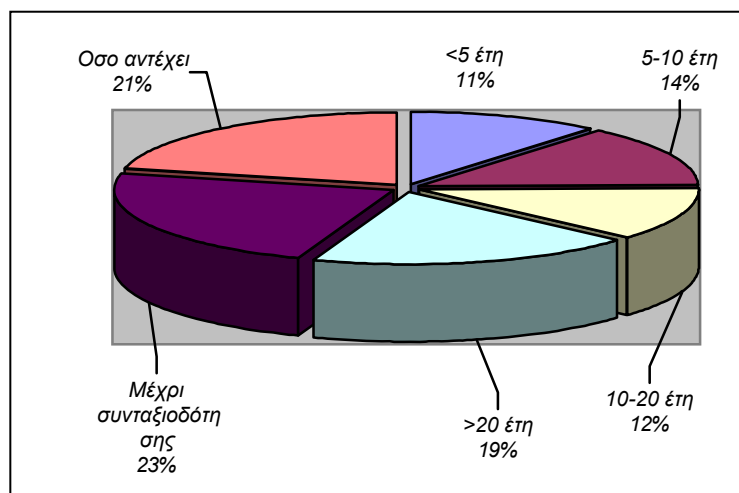

Σχήμα 3. Λόγοι συμμετοχής κτηνοτρόφων σε ένα πρόγραμμα βιολογικής κτηνοτροφίας κατά Δημοτικό Διαμέρισμα

Figure 3. Reasons of stockfarmers' participation in an Organic Livestock Production programme

Το γεγονός της επιθυμίας συμμετοχής σε ένα πρόγραμμα ΒΚ έχει άμεση σχέση με τη διάρκεια συνέχισης της δραστηριότητας της κτηνοτροφίας για διάστημα και μεγαλύτερο της συνταξιοδότησής τους όπως φαίνεται και στο Σχήμα 4. Μόνο ένα μικρό ποσοστό 11,1% θα συνεχίσει τη δραστηριότητα για λιγότερο από 5 έτη και αυτοί αντιπροσωπεύουν τις κλάσεις ηλικίας >65 ετών, γεγονός που αποδεικνύεται και από την ύπαρξη αρνητικής συσχέτισης μεταξύ των ετών μελλοντικής ενασχόλησης με την κτηνοτροφία και κλάσεων ηλικίας των κτηνοτρόφων ($X^2 = 57,28$ για $\alpha < 0,0001$ και Kendal's tau-c = -0,294). Σε περίπτωση

δε εγκατάλειψης αυτής θα υπάρξει διαδοχή της στα παιδιά τους ή στους συγγενείς τους σε ποσοστό 67,3%.

Σχήμα 4. Χρονικό διάστημα συνέχισης της δραστηριότητας της κτηνοτροφικής εκμετάλλευσης

Figure 4. Stockfarms' activity continuation time interval

Γενικά υπάρχει έλλειψη ενημέρωσης σε ποσοστό 60,5% ώστε οι κτηνοτρόφοι να βελτιώσουν τις εκμεταλλεύσεις τους και για το λόγο αυτό και ανεξάρτητα από την επιθυμία τους να συμμετάσχουν σε πρόγραμμα βιολογικής κτηνοτροφίας, ποσοστό 81% αυτών δηλώνουν θετικοί να παρακολουθήσουν σχετικά σεμινάρια επιμόρφωσης. Περισσότερο ενημερωμένοι εμφανίζονται να είναι μόνον οι πολύ νέοι κτηνοτρόφοι <30 ετών σε ποσοστό 54,5%.

Η επιθυμητή θεματολογία παρουσιάζεται στον Πίνακα 2, με κυριότερη αυτή της γενικής ενημέρωσης (28%) για το σύνολο των Κ.Ε και σε ποσοστό 62,5% για τους κτηνοτρόφους του δημοτικού διαμερίσματος Αγρελιάς. Οι κτηνοτροφικές εκμεταλλεύσεις με βοοειδή και πρόβατα ενδιαφέρονται περισσότερο για ζητήματα διατροφής σε ποσοστά 40,5% και 39,4% αντίστοιχα.

Οι κυριότεροι λόγοι άρνησης συμμετοχής τους στα σεμινάρια αυτά είναι λόγω είτε μεγάλης ηλικίας, είτε έλλειψης χρόνου, είτε γνώσης όλων αυτών των θεμάτων.

Η διάρκεια για την πρώτη ενημέρωση - επιμόρφωση φαίνεται να είναι σε ποσοστά 81,6% και 56,8% για λιγότερες από 15 ημέρες ανά εξάμηνο και έτος αντίστοιχα, ενώ μόνο ένα ποσοστό 15,9% επιθυμεί διάστημα περισσότερο από 1 μήνα. Επίσης μόνο οι κτηνοτρόφοι του δημοτικού διαμερίσματος Διάσελλου επιθυμούν σε ποσοστό 50% διάρκεια μεγαλύτερη των 45 ημερών. Ενδιαφέρον παρουσιάζουν οι κλάσεις ηλικίας <30 ετών και >60 ετών που επιθυμούν σε

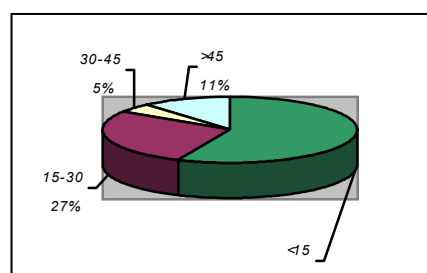
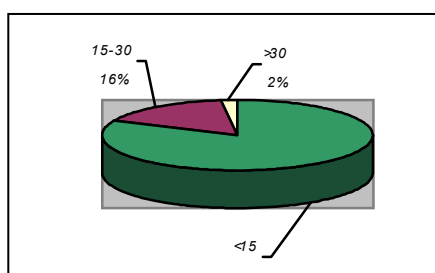
ποσοστό 100% διάρκεια μικρότερη των 15 ημερών ανά εξάμηνο, ενώ οι νέοι <30 ετών επιθυμούν σε ποσοστό 75% διάρκεια μεγαλύτερη των 30 ημερών ανά έτος.

Πίνακας 2. Θεματολογία σεμιναρίου σχετικού με ένα πρόγραμμα βιολογικής κτηνοτροφίας

Table 2. Issues of a seminar relative to an Organic Livestock Production programme

Θεματολογία σεμιναρίου	N	Ποσοστό %
Γενική ενημέρωση	31	28
Ασθενειών των ζώων	25	22
Διατροφή	23	21
Οργάνωσης παραγωγής	11	10
Εμπόριο	7	6
Υγιεινής γενικά	7	6
Παραγωγής γάλακτος - κρέατος	6	5
Επιδότησεων	2	2
Σύνολο	112	100

Ο μέσος όρος διάρκειας τέτοιων σεμιναρίων για όλα τα δημοτικά διαμερίσματα ανέρχεται στις 9,5 ημέρες ανά εξάμηνο και 22 ημέρες ανά έτος.

Σχήμα 5. Ημέρες σεμιναρίων / εξάμηνο

Σχήμα 6. Ημέρες σεμιναρίων / έτος

Figure 5. Days of seminars per half-year period

Figure 6. Days of seminars per year

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ - ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ

Οι φυσικοί βοσκότοποι και τα βοσκόσιμα δάση της περιοχής μελέτης που καλύπτεται από τα ΔΔ Αγρελιάς και Λιόπρασου του Δήμου Παλαιοκάστρου, καθώς και τα ΔΔ Αχλαδοχωρίου, Γριζάνου και Διάσελλου του Δήμου Φαρκαδόνας στο Ν. Τρικάλων καλύπτουν το 87,2%, ενώ οι γεωργικές το 10,4% των συνολικών εκτάσεων και επομένως αυτή η ύπαρξη πόρων γης επιτρέπει τη δημιουργία δυναμικού συνδυασμού αξιοποίησής τους για παραγωγή υγιεινών προϊόντων ζωικής παραγωγής.

Οι κτηνοτρόφοι της περιοχής χαρακτηρίζονται από μακρά παράδοση ενασχόλησης κατά κύριο επάγγελμα με τον τομέα της παραδοσιακής ποιμενικής κτηνοτροφίας (αποτελούν το 95% του ενεργού πληθυσμού που απασχολείται στον πρωτογενή τομέα) και από επιμονή για συνέχιση της ενασχόλησης αυτής σε ποσοστό 89%. Η διάθεσή τους για επιμόρφωση και για ένταξη στη συνέχεια σε πρόγραμμα βιολογικής κτηνοτροφίας προέκυψε από την έρευνα ως αδιαμφισβήτητη προοπτική (85,2%).

Η διασπορά των κτηνοτροφικών εκμεταλλεύσεων στο βοσκότοπο επιτρέπει την άσκηση οικολογικής κτηνοτροφίας και έτσι μπορεί η περιοχή να αποτελέσει «πυρήνα – πιλότο» παραγωγής πιστοποιημένων προϊόντων βιολογικής κτηνοτροφίας και τη δημιουργία ενός «φυσικού ορεινού κτηνοτροφικού πάρκου».

Επαφίεται επομένως στα χέρια των αρμοδίων φορέων (Δήμων, Νομαρχιακής Αυτοδιοίκησης, Υπουργείων κλπ) να εκμεταλλευτούν όλα τα παραπάνω συγκριτικά πλεονεκτήματα της περιοχής για την ανάπτυξή της και τη δημιουργία ειδικού «πυρήνα».

Ενδεχόμενες πρωτοβουλίες των τοπικών φορέων αλλά και ιδιωτών θα μπορούσαν να πετύχουν την προσέλκυση και παραμονή οικοτουριστών, με την βίωση του συστήματος της παραδοσιακής και της βιολογικής κτηνοτροφίας.

Απομένει για έρευνα η δημιουργία ενός δικτύου διάθεσης των παραπάνω υγιεινών κτηνοτροφικών προϊόντων μια και η ζήτηση για τέτοια προϊόντα είναι ήδη έντονη και πιεστικά ανερχόμενη.

INVESTIGATION OF CONDITIONS OF SUSTAINABLE ORGANIC LIVESTOCK PRACTICE IN MOUNTAINOUS AND SEMI-MOUNTAINOUS AREAS

IOANNIS PAPADOPOULOS¹, DIMITRIOS PALASKAS², SPYROS
GATZOGIANNIS², NIKOLAOS STAMOU²

---

¹ University Forest of Pertouli

^{1,2} Aristoteles University of Thessaloniki, Department of Forestry and N.E.

ABSTRACT

The subject of the present research is the evaluation of a mountainous and semi-mountainous area's characteristics in Trikala Prefecture for the growth of livestock production and establishment of a natural mountainous livestock park through the implementation of an Organic Livestock Production Programme. An inventory of all the stockfarms was held and 131 questionnaires were filled up, corresponding to the 67.5% of the total population. The characteristics, the needs and the stockfarmers' intention to such an undertaking were analyzed. The research showed that there is a strong concern by the locals because this region is ideal to create a growth core for Trikala Prefecture, not to mention the pilot application of livestock production's contemporary growth in a Pan-Hellenic scale.

Keywords: organic livestock production, growth, seminars, mountainous natural livestock park, Trikala

BIBΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Α.Π.Θ. 2002, Ομάδα μελέτης, «Πρότυπη επιχειρησιακή οργάνωση, ανάπτυξη και διαχείριση βοσκοτόπων των δημοτικών διαμερισμάτων Διάσελλου, Αχλαδοχωρίου, Γριζάνου, Λιόπρασου και Αγρελιάς του Ν. Τρικάλων»
- Βακάκης και συνεργάτες Α.Ε. 2001. Βελτίωση, εξοπλισμός, ολοκληρωμένη ανάπτυξη και διαχείριση των βοσκοτόπων. Αθήνα
- Δ' Σύνοδος Συμβουλίου Αγροτικής Πολιτικής (ΣΑΠ) Απρίλιος 1998 (απόσπασμα σχετικά με τη βιολογική γεωργία διαθέσιμο στην ιστοσελίδα του Υπουργείου Γεωργίας www.minagric.gr)
- Κανονισμός (ΕΚ) 1804/99 «για συμπλήρωση, για τα κτηνοτροφικά προϊόντα, του κανονισμού (ΕΟΚ) αριθ. 2092/91 περί του βιολογικού τρόπου παραγωγής γεωργικών προϊόντων και των σχετικών ενδείξεων στα γεωργικά προϊόντα και στα είδη διατροφής»
- Norusis, M. 1997. SPSS Professional Statistics 7.5. Chicago: SPSS Inc. 276 p.
- Οργανισμός Ελέγχου και Πιστοποίησης Βιολογικών Προϊόντων (ΟΕΠΒΠ) 2001 «Στατιστικά Βιολογικής Γεωργίας», www.dionet.gr
- Υπουργείο Γεωργίας 2001 Απόφαση 101664/2784/28-9-2001 «Εφαρμογή του Προγράμματος “Βιολογική Κτηνοτροφία” του Αγροπεριβαλλοντικού Μέτρου του Έγγραφου Προγραμματισμού Αγροτικής Ανάπτυξης (ΕΠΑΑ) 2000-2006 – Καν. (ΕΚ) 1257/99»
- Υπ. Γεωργίας 1983. Εγκύκλιος 166018/14-9-83